

Uutta lätin kielen murteista

Lundin slaavilaisen laitoksen palveluksessa olevan toht. K. Draviņš (Tarton yliopiston ent. lätinkielen lehtorin) ja lis. V. Rūķe-Draviņan, Lundin yliopiston balttilaisten kielten opettajan, yhteisesti julkaisemaa Stenden kuurinmaalaismurteen tutkielmaa¹ on lämpimästi tervehdittävä mm. myös niiden tutkijapiirien, jotka työskentelevät ims. kielten, varsinkin liivin ja viron alalla. Teoksen ilmestyminen on käynyt mahdolliseksi Lundin slaavilaiskielten prof. K.-O. Falkin balttilaista kielentutkimusta kohtaan tunteman mielenkiinnon ja Ruotsin Humanistiska fondenin taloudellisen tuen ansiosta. Tämä toistaiseksi kaksivihkoinen (1. vihko 117, 2. vihko 82 s., viimeinen 3. vihkokin on valmistumisillaan) on varmasti-kin merkkitapahtuma lättiläisen mur-

teentutkimuksen alalla, sillä se tarjoaa luotettavan ja hyvin systematisoidun deskriptiivisen yleiskatsauksen Stenden murteesta. Aineiston luotettavuuden takaa jo sekin, että aineiston kerääjä K. Draviņš, kuten selviää teoksen johdatuksesta (1. vihko s. 11 —), on suorittanut keräystyönsä pitkän, runsaat 20 vuotta kestäneen ajan kuluessa (1920—1944), että hän on itse Stendestä kotoisin ja on voinut osittain käyttää kielenoppinaan oman perheensä vanhempia jäseniä, joiden kielenkäyttö hänelle on ollut erittäin hyvin tuttua, ja että hän työnsä myöhemmässä vaiheessa (v:sta 1940 lähtien) on voinut käyttää apunaan lättiläisten murteiden ja lätin kielen historian monipuolista tuntijaa, rva Draviņaa, joka mm. on itsekin kerännyt murretekstejä Stendestä. Tulok-

¹ *Kārlis Draviņš ja Velta Rūķe, Laute und Nominalformen der Mundart von Stenden 1.—2.* (Slaviska institutionen vid Lunds universitet, Slaviska och baltiska studier 2—3.), Lund 1955 ja 1956.

sena onkin tiivis katsaus käsiteltävän murteen rakenteeseen: 1. vihossa johdatus, tiedot kielenoppaista, murteen tähänastisesta tutkimuksesta, murrealueesta, murteen painotusseikat, intonaatio ja äänneoppi, 2. vihossa johdatus, deklinaatio, komparaatio ja tekstinäyte. Huomiota herättää, että teoksessa on suhteellisen suurta huomiota kiinnitetty mm. murteen deskriptiiviseen ja onomatopoeettiseen aineistoon sekä sen affektis-emotionaaliseen puoleen, jotka muuten tämännäisissä tutkimuksissa, käsitteäkseni syyttä, on totuttu kuittamaan vähällä tai kokonaan vaikenemalla. Tämäkin puoli Draviņšin ja Rūķen tutkimuksessa siis näyttää ansiokkaalta. Eräissä yhteyksissä (ks. esim. 1. vihko ss. 58—69: *o*-vartalolaisia deskriptiivisanoja, s. 78—87: tautosyllabisia nasaalivartaloja ja 2. vihko s. 8—13: liitännäisiä) on esitetty pitkäköjiä aakkosellisia sanaluetteloa, joten tutkimus sisältää myös runsaasti tietoja Stenden murteen omintakeisesta sanavarastosta.

Haluamatta ja pystymättä lähemmin tarkastelemaan Draviņšin—Rūķen teoksen ansioita latin kielen kannalta, haluaisin lopulta kiinnittää huomiota sen siihen puoleen, joka erikoisesti kiinnostaa ims. kielten tutkijaa. Talsenin kaupungista vähän länteen sijaitseva Stenden alue näet on vanhaa liiviläisaluetta, se on lähellä nykyistä liivin (Popenin ja Don-dangenin) aluetta, ja näin ollen Draviņš ja Rūķe ovat sirotelleet teokseensa huomautuksia liiviläisistä laina-aineuksista tutkimassaan murteessa (ks. esim. 1. v. s. 25 *Stenden* [alk. *Testende*] nimi, s. 34 liiviläisistä *Stendessä*, s. 36 Popenin murteen »liiviläis-virolaisuudesta», s. 57 liiv. lainasanoista [Stenden *sōg* < liiv. *sogā*] jne.). Tämännäisissä huomioita on tosin verrattain vähän, sillä liiviä

tuntematta tekijät eivät ole erikoisesti seuranneet liiviläis-lättiläisiä suhteita. Mutta liivin kieltä kohtaan mielenkiintoa tunteva teoksen lukija saattaa itse puolestaan lisäksi todeta useissa kohdin, että teos tarjoaa liivin kielen tutkijalle monessa tapauksessa huomattavaa apua, esim. liivin lättiläisten lainasuffiksien (*-ib*, *-m* jne.) kohdan selvittelystä, liiviläisten deskriptiivisanojen alkuperän kysymyksissä, jne. Stenden murteen liitännäisissä huomaa monessa tapauksessa merkityso pillista yhtäläisyyttä liiviläis-virolaisen sanaston kanssa (ks. esim. 2. vihko s. 8 *ciēmai:z* 'Brot als Gastgeschenk' = liiv. *kilā-lēba*, vir. *kūlaleib*; s. 9 *ziusudraps* 'Quecksilber' = Salat-sin liiv. *jelab ūbdi*, vir. *elavhōbe* jne., s. 11 *sāūlsunīš* 'eine haarige, grosse Raupe' = luultavasti vir. *pāevakoer*, s. 12 *tēsmāt* 'Eltern' = vir. *isa-ema* 'vanhemmat' ym.), jotka saattavat viitata vanhoihin liiv.-vir.-lättiläisiin kosketuksiin. Toisessa vihossa s. 26 käsiteltyjen semmoisten paikannimestä johdettujen sm. *-lainen*-sanoja vastaavien *iš-* (<*-iņš-*) päätteisten deminutiivien käyttö kuin esim. *veņtīš* 'der Einwohner der Stadt Windau od. Umgebung' (»vindaalainen») johtaa mieleen etelävir. vastaavan deminutiivin käytön tapauksessa *vōrokene* 'vōrulainen, Vōrun asukas' yms. ja kenties viittaa lättiläiseen esikuvaan etelävirossa (liivissä ei tämä tyyppi ainakaan nyt ole tunnettu) tai päinvastoin. Vaikka Stenden alueella ei juuri liene monta myöhäistä lainaa liivistä, koska se on jo hyvin aikaisin lättiläistynyttä liiviläisaluetta eikä sillä pitkiin aikoihin ole ollut suoranaista kosketusta liiviläisiin ja siellä liiviläis-muistoina ovat nykyisin pääasiallisesti paikannimet (joita muuten toht. K. Draviņš myös jo aikaisemmin on tutkinut), tämän alueen kieli sittenkin, kuten äsken esitetystäkin pitäisi käydä

ilmi, sisältää aineksia, joita ims. kielten tahollakin ansaitsevat tulla huomioon otetuiksi joskus sokkeloisten liiv.-vir.-lättläisten kosketusten loppuselvittelyissä. Tästä seuraa, että

toht. Draviņš ja lis. Rūķen teos on tervetullut ei vain baltologeille, vaan myös ims. kielten tutkijoille, joita kiinnostaa liivin, viron ja lätin kielen vertailu.

JULIUS MÄGISTE

Lettische Dialektstudien

In der Besprechung wird die lettische Dialektmonographie Laute und Nominalformen der Mundart von Stenden 1.—2. von Dr. Kārlis Draviņš und Liz. Velta Rūķe-Draviņa (Lund 1955—1956, das dritte Heft wird hoffentlich auch bald herauskommen) begrüsst nicht nur als eine gute und zuverlässige Beschreibung dieses kurländischen Dialektes, sondern auch als

ein Werk, das manches enthält, was auch für die Erforschung der livisch-estnisch-lettischen sprachlichen Beziehungen von erheblichem Wert ist. Der Rezensent gibt einige Beispiele solcher Stellen in diesem Werk, die für die Erforschung der ostseefi.-lettischen gegenseitigen sprachlichen Einwirkungen von Belang sein dürften.